

مطالعه نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده‌های کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران و میزان برآورده شدن این نیازها از طریق کتابخانه دانشکده‌های فوق

فرشته ملکیان^۱

چکیده

پژوهش حاضر با استفاده از روش پیمایشی، نیازهای اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری دانشکده‌های کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران را مورد مطالعه قرار می‌دهد. هدف اصلی این پژوهش، تعیین نیازهای اطلاعاتی جامعه پژوهش و میزان برآورده شدن این نیازها از طریق کتابخانه دانشکده‌های فوق بوده است. نتایج، نشان می‌دهند مهم‌ترین انگیزه از جستجو، روزآمد کردن اطلاعات تخصصی و حرفه‌ای است. بیشترین درصد دانشجویان (۸۱/۴ درصد) برای تأمین نیازهای اطلاعاتی خود از نتایج پژوهش‌های تجربی استفاده می‌کنند. ۸۰/۶ درصد دانشجویان از میان انواع منابع اطلاعاتی، کتاب‌ها و نشریات تخصصی را برای دستیابی به اطلاعات به کار می‌برند. دانشجویان، همچنین از طریق ابزار کاوش گوگل نیازهای اطلاعاتی خود را برآورده می‌سازند و یافته‌ها بیان می‌دارد که بیش از ۷۵ درصد دانشجویان در تأمین نیازهای اطلاعاتی خود از وب استفاده می‌کنند. کمبود منابع و امکانات از اهم موانع در دسترسی به اطلاعات محسوب می‌گردند.

کلیدواژه‌ها

نیازهای اطلاعاتی، کتابخانه دانشگاهی، دانشکده منابع طبیعی، دانشکده کشاورزی.

مقدمه

حقوق پذیرفته شده آن‌ها محسوب می‌گردد. «هرگاه فرایند تولید اطلاعات جامعه نتواند نظام اطلاع‌رسانی آن جامعه را تغذیه کند، آن نظام دچار ناتوانی خواهد شد» (۱: ۲۱). برای شناسایی نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان از اطلاعات، از رفتارهای اطلاع‌یابی که یکی از موضوعات مهم در

پژوهشگران نیروهای بنیادی تشکل جامعه علمی هستند که استفاده از تجربه‌ها و نتایج حرکت‌های پژوهشی سایر متخصصان، فراهم نمودن امکان استفاده آسان از اطلاعات در مسیر تولید تازه‌های علمی به منظور ایجاد توسعه و پیشرفت در حوزه‌های متفاوت، از

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی fereshm@yahoo.com

مطالعه استفاده‌کننده است و شامل اهداف جستجو، روش و ابزار جستجو و نوع اطلاعات مورد جستجو و مشکلات و عوامل مؤثر بر آن است، استفاده می‌کنند (۶: ۱۲۶).

همچنین، نیازهای اطلاعاتی محققان و دست‌اندرکاران امور پژوهشی، تعیین‌کننده رفتارهای جستجوی اطلاعاتی آنهاست و روش‌های اطلاع‌یابی تحت تأثیر عملکردهای فراهم‌کنندگان اطلاعات، امکانات و تجهیزات قرار می‌گیرد. با اعتقاد بر این امر، مسئله مطالعه و شناسایی، کشف و تحلیل نیازهای اطلاعاتی، ارزیابی و ایجاد نگرش‌های نو در رفتارهای اطلاع‌رسانی و تصرف چاره‌های جدید برای ارائه خدمات مطلوب و مناسب ضرورت می‌یابد.

بیان مسئله

پژوهش‌های بسیاری در زمینه مطالعه نیازها و مدل‌های جستجوی اطلاعات صورت پذیرفته و همچنان در بسیاری از مراکز اطلاعاتی و مقالات علمی این مسئله در جریان بحث و بررسی است. با این وجود، به دلیل تغییرات روزافزون و پیشرفت‌های تکنولوژی که موجب گردیده هر روز با انواع متفاوتی از شیوه‌های تأمین اطلاعات مواجه باشیم. پژوهشگران در دستیابی به اطلاعات با موانع بی‌شماری روبه‌رو هستند و مجبور به صرف هزینه‌های سنگین، اتلاف وقت و گاهی به علت عدم آگاهی از مطالعات انجام شده، درگیر مشکل دوباره‌کاری می‌شوند (۳: ۵).

پرداختن به نیازسنجی دوره‌ای، ارزیابی دقیق کتابخانه‌ها و سایر مراکز دست‌اندرکار اطلاع‌رسانی با روش‌های مدیریتی صحیح، از

جنبه‌های ارزشمندی است که موجب رفع کاستی‌ها، نقایص و در نهایت رضایتمندی متقاضیان اطلاعات گشته و بازیابی اطلاعات مرتبط را ممکن می‌سازد.

دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری در دانشکده‌های کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران به عنوان گروهی از پژوهشگران و سیاست‌گذاران بالفعل و بالقوه صنعت کشاورزی محسوب می‌شوند. از آنجایی که برآوردن نیازهای اطلاعاتی آنان از راهکارهای مفید در افزایش توانمندی‌های آنهاست، پژوهش حاضر به تشریح نیازهای اطلاعاتی و میزان برآوردن آنها توسط کتابخانه دانشکده‌های مذکور پرداخته است.

هدف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش تعیین نیازهای اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری دانشکده کشاورزی و دانشکده منابع طبیعی دانشگاه تهران و مشخص نمودن میزان برآورده شدن این نیازها از طریق کتابخانه دانشکده‌های مذکور است. همچنین، این پژوهش درصدد رسیدن به اهدافی است که عبارتند از:

- تعیین انگیزه و هدف دانشجویان از جستجوی اطلاعات، و آگاهی از نیازهای اطلاعاتی آنها،
- تعیین شیوه‌های برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی،
- تعیین میزان نقش کتابخانه‌های دانشکده‌ای در برآوردن نیازهای اطلاعاتی،
- تعیین نارسایی‌ها و موانع موجود در

استفاده از منابع اطلاعاتی و
- تعیین نظرها و پیشنهادهای دانشجویان
در جهت بهینه کردن روش‌های تأمین نیازهای
مطالعاتی.

اهمیت پژوهش

مطالعه در مورد تشخیص نیاز به اطلاعات، شناخت اطلاعات لازم و توجه به نیازهای واقعی استفاده‌کنندگان از اطلاعات، منجر به شناخت کاربران و انگیزه‌های مطالعاتی آنان، درک مشکلات موجود در دستیابی به منابع مورد نیاز می‌گردد و نتایج حاصل از این‌گونه مطالعات در بهبود ماهیت برنامه‌ریزی‌های فراهم‌آوری و مجموعه‌سازی، اشاعه اطلاعات، ارائه خدمات و مطابقت آن‌ها با رفتارهای جستجوی اطلاعات مؤثر واقع می‌گردد.

فرضیه پژوهش

بیش از ۷۵ درصد دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری دانشکده‌های کشاورزی و منابع طبیعی در تأمین نیازهای اطلاعاتی خود از وب استفاده می‌کنند.

پرسش‌های اساسی

۱. هدف دانشجویان از جستجوی اطلاعات چیست؟
۲. نیازهای اطلاعاتی دانشجویان کدام است؟
۳. نیازهای اطلاعاتی دانشجویان از چه طریق برآورده می‌شود؟
۴. کتابخانه‌های دانشکده‌ای مربوطه تا چه حد نیازهای اطلاعاتی جامعه پژوهش را

برطرف می‌کند؟

۵. نارسایی‌ها و موانع موجود در استفاده از منابع اطلاعاتی کدامند؟
۶. نظرها و پیشنهادهای دانشجویان در جهت بهینه کردن روش‌های تأمین نیازهای مطالعاتی کدامند؟

تعریف‌های عملیاتی

کتابخانه‌های دانشکده‌ای: کتابخانه دانشکده کشاورزی و کتابخانه دانشکده منابع طبیعی وابسته به دانشگاه تهران، که با مجموعه‌ای تخصصی، محدود به موضوعات رشته‌های کشاورزی و منابع طبیعی مورد استفاده دانشجویان جامعه مورد پژوهش است.

میزان برآورده شدن نیازها: میزان برآورده شدن نیازها به مفهوم مقدار و درصد برطرف شدن نیازهای اطلاعاتی جامعه مورد پژوهش توسط منابع و امکانات مطالعاتی حاضر در کتابخانه‌های مذکور است.

مطالعات انجام شده در ایران و خارج از کشور

«مرکز اسناد و مدارک علمی ایران در سال ۱۳۶۰ به منظور ارائه تصویری کلی از وضع اطلاع‌رسانی کشور و زمینه‌ای جهت پی‌ریزی صحیح نظام ملی اطلاع‌رسانی، تحقیقی را از طریق ارسال پرسش‌نامه به واحدهای پژوهشی انجام داد» (۴: ۱۰). نتایج یافته‌ها نشان داد که اغلب محققان به دلیل عدم آشنایی با نقش خدمات اطلاعاتی در پیشبرد پژوهش با طولانی شدن زمان پژوهش و کمبود اطلاعات مواجه می‌شوند. رضانی نیز در سال

۱۳۸۰ نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی دانشگاه بیرجند و رجبی در سال ۱۳۸۳ نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان گلستان را مورد مطالعه قرار دادند. نتایج بررسی اخیر نشان می‌دهد که هدف اصلی آن‌ها روزآمد کردن اطلاعات و افزایش کیفیت آن است (۲؛ ۳).

کوور^۲ با بررسی‌ای که در مطالعات انجام شده بین سال‌های ۱۹۵۳-۱۹۶۶ انجام داد، علت رشد تحقیقات در زمینه نیازهای اطلاعاتی را در افزایش اطلاعات در علوم و فن‌آوری دانست (۷: ۱۰). هوینز^۳ نیز در بررسی نیازهای اطلاعاتی به یک سری از مطالعاتی که مربوط به سال‌های ۱۹۸۶-۱۹۸۹ بر روی رفتارهای متمرکز بر کاربران است، اشاره می‌کند. او مسائلی مانند انگیزه، شاخص‌های یادگیری، انواع شخصیت و عوامل معنایی را از ویژگی‌های مطالعات متمرکز بر کاربران می‌داند (۸). در نگرشی که به مطالعات انجام شده در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ صورت گرفته مشخص گردید که این مطالعات به رفتارهای اطلاع‌جویی و طرح‌های گردش اطلاعات توجه داشتند (۵: ۷۹).

RCN^۴ در سال ۲۰۰۴ به بررسی گسترده‌ای در مورد نیازهای اطلاعاتی حرفه‌های پرستاری و مراقبتی در بریتانیا از طریق توزیع پرسش‌نامه پرداخت که یافته‌های این پژوهش نشان داده است که حمایت کارفرمایان، دسترسی به منابع اطلاعاتی و استفاده درست از اطلاعات از طریق اینترنت و کتابخانه‌ها

تأثیر مستقیم بر روی عملکرد، بهبود رفتارهای حرفه‌ای، تمرین‌های بالینی، آموزش مداوم و جستجوی مدارک می‌گذارد. همچنین نتایج مشخص کرده است که دسترسی به کامپیوتر و اینترنت در میان جامعه پژوهش هنوز محدود است. و تقاضای زیادی از طرف جامعه پژوهش برای به دست آوردن اطلاعات بیشتر، آموزش‌های مهارتی و همین‌طور خدمات اطلاعاتی ارزشمندی که بر کیفیت شغلی و به روز بودن و پیدا کردن مدارک مرتبط به آن‌ها کمک کند، وجود دارد. نتایج، مشخص ساخته است که داشتن کتابخانه‌های فیزیکی و الکترونیکی و ارائه خدمات مفید از طرف کتابداران مورد درخواست جامعه پژوهش است. همچنین، یافته‌های این پژوهش نمایانگر آن است که پرستاران در بخش‌های مستقل کمتر به اطلاعات دسترسی دارند (۹).

روش پژوهش

در این پژوهش از روش پژوهش پیمایشی استفاده شده است گردآوری اطلاعات از طریق توزیع پرسش‌نامه‌ای شامل ۱۸ سؤال و داده‌های به دست آمده، با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل گردید.

جامعه پژوهش

جامعه پژوهش حاضر، دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده کشاورزی و دانشکده منابع طبیعی وابسته به دانشگاه تهران واقع در کرج است که هرکدام از دانشکده‌ها دارای یک

2. Coover
3. Hewins

4. Royal College of Nursing

کتابخانه مستقل است. هر دو کتابخانه از نظر میزان برآوردن نیازهای اطلاعاتی جامعه پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند. در هنگام انجام پژوهش ۸۹۱ دانشجو در مقاطع و دانشکده‌های فوق مشغول به تحصیل بودند که با استفاده از روش تصادفی طبقه‌ای، با درصدهای مساوی براساس حجم هر طبقه به شرح جدول ۱ نمونه‌گیری تصادفی صورت گرفت.

به فعالیتهای دانشجو برای رفع نیازهای اطلاعاتی در نظر گرفته شد که نتایج حاصل از بررسی در جدول ۲ مشخص گردیده است. چنانچه در جدول ۲ مطرح شده است، هدف بیشترین درصد دانشجویان (۶۴ درصد) روزآمد کردن اطلاعات تخصصی و حرفه‌ای، و هدف کمترین درصد دانشجویان (۲۴/۹ درصد) به دست آوردن موقعیت‌های شغلی و درآمد مالی است.

یافته‌های پژوهش

هدف از جستجوی اطلاعات

به منظور شناخت هدف و انگیزه جستجوی منابع اطلاعاتی دانشجویان گزینه‌هایی با توجه

نیازهای اطلاعاتی دانشجویان و روش برآورده شدن آن به منظور شناخت نیازهای اطلاعاتی

جدول ۱. توزیع فراوانی دانشجویان برحسب مقاطع تحصیلی در دو دانشکده

تعداد کل دانشجویان	درصد فراوانی	فراوانی	مقطع	دانشکده محل تحصیل
۳۶۹	۵۲/۴	۷۷	کارشناسی ارشد	کشاورزی
۲۴۰	۴۷/۶	۷۰	دکتری	
۲۲۱	۶۴/۲	۶۸	کارشناسی ارشد	منابع طبیعی
۶۱	۳۵/۸	۳۸	دکتری	
۸۹۱	۱۰۰	۲۵۳	جمع	

جدول ۲. توزیع فراوانی هدف از جستجوی اطلاعات در جامعه مورد پژوهش

درصد فراوانی	فراوانی	هدف از جستجوی اطلاعات
۶۲/۹	۱۵۹	کسب اطلاعات مورد نیاز در ارتباط با دروس دانشگاه
۳۹/۵	۱۰۰	حفظ جایگاه علمی در میان متخصصان هم رشته
۶۴	۱۶۲	روزآمد کردن اطلاعات تخصصی و حرفه‌ای
۲۹/۲	۷۴	حفظ صلاحیت حرفه‌ای و تخصصی
۲۴/۹	۶۳	بهبود موقعیت‌های شغلی و درآمد مالی
۴۱/۹	۱۰۶	شناسایی منابع تخصصی
۲۸/۹	۷۳	افزایش کارایی در تدریس
۴۵/۵	۱۱۵	علاقه شخصی در ارتقای معلومات
۳۹/۱	۹۹	تهیه و انتشار و ترجمه مطالب علمی

دانشجویان و دسته‌بندی آن‌ها و مشخص نمودن این مسئله که چه نوع اطلاعاتی می‌تواند پاسخ‌گوی درخواست‌های اطلاعاتی آنان باشد؛ منابع اطلاعاتی در طبقات متفاوت دسته‌بندی گردید. به طوری که جدول ۳ نشان می‌دهد، نتایج پژوهش‌های تجربی برای دانشجویان حائز اهمیت است و نیازهای اطلاعاتی خود را بیشتر در این گروه از اطلاعات شناسایی می‌کنند. و پروانه‌های ثبت اختراع مورد استفاده درصد کمی از دانشجویان قرار می‌گیرد.

جدول ۳. توزیع فراوانی انواع نیازهای اطلاعاتی در جامعه پژوهش

انواع نیازهای اطلاعاتی	فراوانی	درصد فراوانی
اطلاعات علمی و فنی	۱۶۴	۶۴/۸
نتایج پژوهش‌های تجربی	۲۰۶	۸۱/۴
اطلاعات نظری	۵۶	۲۲/۱
روش‌ها و فرایندها	۷۵	۲۹/۶
پروانه‌های ثبت اختراع	۱۲	۴/۷
استانداردهای تخصصی	۵۰	۱۹/۸
نقد و بررسی‌ها	۴۱	۱۶/۲

- به منظور تعیین میزان استفاده از انواع منابع اطلاعاتی از سوی دانشجویان، در پرسش‌نامه این پژوهش از دانشجویان خواسته شد که منابع اطلاعاتی را که مورد استفاده قرار می‌دهند و جهت دستیابی به اطلاعات مورد نظر خود بیشتر مفید واقع می‌گردند، مشخص سازند. یافته‌های به‌دست آمده از این پژوهش مشخص می‌سازد که کتاب‌های تخصصی و نشریات علمی از انواع

منابع اطلاعاتی هستند که هر دو به یک میزان بیشترین استفاده (۸۰/۶ درصد) و پروانه‌های ثبت اختراع کمترین استفاده را برای گروه مورد پژوهش دارند.

- تحلیل پاسخ‌های دریافتی در ارتباط با استفاده جامعه پژوهش از وب، گویای آن است که اکثریت جامعه مورد پژوهش یعنی نزدیک به نود درصد دانشجویان از وب برای دستیابی به اطلاعات مورد نظر استفاده می‌کنند. به همین دلیل فرضیه پژوهش مبنی بر استفاده بیش از ۷۵ درصد دانشجویان از وب، تأیید می‌گردد (جدول ۴).

جدول ۴. توزیع فراوانی استفاده از کانال‌های تکنولوژی در جامعه پژوهش

کانال‌های تکنولوژی	فراوانی	درصد فراوانی
وب	۲۲۷	۸۹/۷
کاوش‌های غیرپیوسته	۴۲	۱۶/۶

- از میان ابزارهای کاوش (اعم از موتورهای کاوش، راهنماها و ایرموتورهای کاوش)، گوگل به میزان (۹۵/۳)، بیشترین اهمیت را برای جامعه پژوهش دارد.

- نتایج به‌دست آمده از تحلیل‌های انجام شده بر روی میزان استفاده از شبکه اطلاع‌رسانی رزنت نشان می‌دهد که درصد بسیار پایینی از دانشجویان از این شبکه استفاده می‌کنند و بیش از پنجاه درصد دانشجویان اظهار داشته‌اند که این شبکه «کمتر از ۲۵ درصد» و یا اصلاً مورد استفاده قرار نمی‌گیرد. در مقابل، ۷/۵ درصد از دانشجویان اظهار داشته‌اند که «بیش از

۷۵ درصد» از این شبکه بهره‌مند می‌گردند و همچنین دانشجویان دکتری کمی بیش از مقطع کارشناسان ارشد از این شبکه استفاده می‌کنند.

نقش کتابخانه‌های دانشکده‌ای در برآوردن نیازهای اطلاعاتی

مطالعات انجام شده درخصوص نقش کتابخانه‌های دانشکده‌ای مشخص گردید که کتابخانه دانشکده کشاورزی و دانشکده منابع طبیعی، هر دو به حد کافی توان پاسخ‌گویی به درخواست‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی را نداشته و براساس یافته‌ها کمتر از ۵۰ درصد دانشجویان معتقدند که کتابخانه‌های دانشکده‌ای قادرند که پنجاه درصد از نیازهای اطلاعاتی آن‌ها را برآورده سازد (جدول ۵).

نارسایی‌ها و موانع موجود در استفاده از منابع اطلاعاتی

چنانچه نمودار ۱ نشان می‌دهد کمبود منابع اطلاعاتی، امکانات و تجهیزات لازم و پس از آن عوامل اقتصادی از اصلی‌ترین موانع در

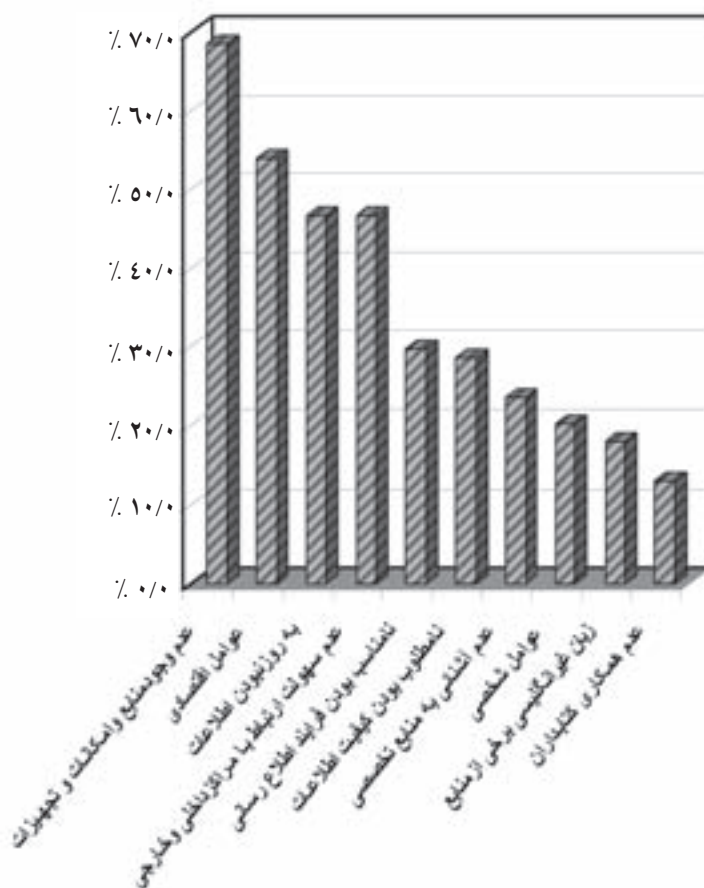
دسترسی به منابع اطلاعاتی برای دانشجویان محسوب می‌گردد و عدم همکاری کتابداران، موجب نارضایتی کمترین درصد دانشجویان است،

نظرها و پیشنهادهای دانشجویان درخصوص بهبود وضعیت

در بررسی‌های به عمل آمده، نظرها و پیشنهادهای ارائه شده از جانب دانشجویان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج به دست آمده از این پژوهش در موضوعات «منابع چاپی تخصصی»، «منابع و تجهیزات الکترونیکی»، و «پیشنهادهای عمومی در بهبود وضعیت کتابخانه‌ها» طبقه‌بندی گردید. نظرات جامعه پژوهش در ارتباط با منابع چاپی تخصصی بیشتر در مورد تأمین و به روز بودن منابع اطلاعاتی تخصصی است. درخصوص منابع و تجهیزات الکترونیکی، نظر بیشترین درصد دانشجویان در جهت فراهم کردن تجهیزات و گسترش امکانات کامپیوتری ارائه گردیده است و در زمینه بهبود وضعیت کتابخانه

جدول ۵. توزیع فراوانی پاسخ‌ها در ارتباط با میزان برآوردن نیازهای اطلاعاتی از طریق کتابخانه‌های دانشکده‌ای در دو دانشکده و دو مقطع تحصیلی به تفکیک

دکتری		کارشناسی ارشد		دانشکده منابع طبیعی		دانشکده کشاورزی		میزان برآوردن نیازهای اطلاعاتی از طریق کتابخانه‌های دانشگاهی
درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	
۰/۹	۱	۴/۸	۷	۴/۷	۵	۲	۳	بیشتر از ۷۵ درصد
۶/۵	۷	۱۱	۱۶	۱۱/۳	۱۲	۷/۵	۱۱	۷۵ درصد
۲۹/۶	۳۲	۳۵/۹	۵۲	۳۷/۷	۴۰	۲۹/۹	۴۴	۵۰ درصد
۲۶/۹	۲۹	۲۰/۷	۳۰	۲۸/۳	۳۰	۱۹/۷	۲۹	۲۵ درصد
۳۶/۱	۳۹	۲۷/۶	۴۰	۱۷/۹	۱۹	۴۰/۸	۶۰	کمتر از ۲۵ درصد
۱۰۰	۱۰۸	۱۰۰	۱۴۵	۱۰۰	۱۹۵	۱۰۰	۱۴۷	جمع

نمودار ۱. توزیع فراوانی پاسخ‌های مرتبط به عوامل مؤثر در عدم تأمین نیازهای اطلاعاتی در جامعه پژوهش

مربوط به دوره تحصیلی است. مسائل شغلی و مشکلات مالی به عنوان یک هدف برای آن‌ها مطرح نبوده و انگیزه‌های علمی آن‌ها را تحت الشعاع قرار نمی‌دهد.

- نیازهای اطلاعاتی دانشجویان به منابعی است که حاوی نتایج مربوط به پژوهش‌های تجربی است.

- اکثریت دانشجویان به یک میزان از کتاب تخصصی و نشریات علمی استفاده می‌کنند.

- وب، پربرترین منبع اطلاعاتی محسوب می‌گردد.

- از میان ابزارهای کاوش که از امکانات

درصد بالایی از دانشجویان تقویت خدمات اطلاع‌رسانی و بیش از پنجاه درصد دانشجویان بر نقش کتابداران در دسترس‌پذیری اطلاعات تأکید کرده‌اند.

نتایج پژوهش

- روزآمد بودن اطلاعات، هدف بیشترین درصد دانشجویان و کسب موقعیت‌های شغلی و مالی هدف کمترین درصد دانشجویان است. این، بدین معناست که هدف اصلی دانشجویان پیدا کردن مهارت در رشته تخصصی خود و انجام پژوهش‌های

جامع، سریع و دقیق بازیابی اطلاعات است، گوگل بیشترین استفاده را دارد.

- شبکه اطلاع‌رسانی رزنت مورد استفاده درصد بسیار پایینی از دانشجویان است و نتایج نشان می‌دهد که دانشجویان دکتری کمی بیش از دانشجویان کارشناسی ارشد از این شبکه استفاده می‌کنند. طبق اظهارات دانشجویان، عدم اتصال دائمی و ناآگاهی از ویژگی‌های این شبکه، موجب استفاده کم از آن است. این موضوع گویای آن است که عدم اطلاع‌رسانی صحیح و به موقع، کمبود متخصصان اطلاع‌رسانی و کتابداری در این زمینه برای آموزش‌های لازم، باعث نداشتن شناخت کافی از وجود شبکه‌های اطلاع‌رسانی غنی می‌گردد.

- با وجود این که کتابخانه دانشکده کشاورزی و همچنین کتابخانه دانشکده منابع طبیعی از نظر قدمت، منابع اطلاعاتی و ارائه خدمات به دانشجویان در مقاطع متفاوت حائز اهمیت هستند، کارایی لازم را برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی نداشته و دانشجویان دانشکده منابع طبیعی به‌ویژه در مقطع کارشناسی ارشد، کمی بیش از دانشجویان دانشکده کشاورزی از کتابخانه دانشکده خود بهره می‌جویند.

- کمبود منابع تخصصی و امکانات لازم و در درجه بعدی عوامل اقتصادی مثل کمی درآمد، بالابودن قیمت منابع اطلاعاتی و گرانی هزینه‌های مربوط به ارتباطات از اهم موانع برای دانشجویان محسوب می‌گردد. نبودن همکاری لازم از جانب کتابداران، موجب نارضایتی کمترین درصد دانشجویان است، این مسئله با سایر پاسخ‌های دانشجویان

درخصوص نقش کمرنگ کتابداران در فراهم آوردن اطلاعات و عدم رضایت آنان همخوانی ندارد. این موضوع می‌تواند حاکی از آن باشد که سایر موانع موجود برای دانشجویان از اهمیت بیشتری برخوردار است و یا دانشجویان آگاهی‌های لازم در مورد نقش وظایف کتابداران و اطلاع‌رسانان در کاهش سایر عوامل منفی را ندارند.

- تقویت منابع چاپی تخصصی، تجهیزات کامپیوتری و خدمات اطلاع‌رسانی از مهم‌ترین پیشنهادهای دانشجویان است.

پیشنهاد‌های پژوهش

۱. پیشنهاد می‌گردد مسئولان و دست‌اندرکاران امور کتابخانه و اطلاع‌رسانی از طریق طراحی پرسش‌نامه، صندوق نظرات، پست الکترونیکی و یا برگزاری جلسات آزاد نسبت به جمع‌آوری و آگاهی از نظرات و پیشنهادهای دانشجویان در مورد بهبود وضعیت اقدام نمایند.

۲. توصیه می‌گردد کتابخانه‌های دانشکده‌ای با به‌کارگیری راهکارهایی مناسب به ایجاد ارتباط با سازمان‌های خصوصی و دولتی و مراکز پژوهشی هم‌رشته به منظور تأمین منابعی مانند پروانه‌های ثبت اختراع و استناداردهای تخصصی توجه نمایند.

۳. به منظور دسترسی به منابعی که بیشتر مورد تأکید دانشجویان است، به تقویت خدمات اطلاع‌رسانی کتابخانه‌های دانشکده‌ای، مانند فراهم آوردن فهرست موجودی سایر کتابخانه‌های هم‌رشته و امانت بین کتابخانه‌ای پرداخته شود.

۴. به جلب کتابداران و اطلاع‌رسانان

متخصص به منظور برگزاری دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت برای افزایش آگاهی دانشجویان در مورد امور کتابخانه و کتابداری، ویژگی‌های خدمات اطلاع‌رسانی، استفاده صحیح از اینترنت و ابزارهای اینترنتی، سایت‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی به طور جدی توجه شود.

۵. با توجه به نتایج پژوهش در استفاده از وب، افزایش ساعات کاری سایت‌های کامپیوتری و همچنین نصب تعدادی کامپیوتر در خوابگاه دانشجویان و سالن‌های مطالعه، سهولت دسترسی به آن و امکان برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی آنان بیشتر فراهم خواهد شد.

منابع

۱. حری، عباس. *مروری بر اطلاعات و اطلاع‌رسانی*. تهران: دبیرخانه هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، ۱۳۷۲.
۲. رجبی، اصغر. «بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان گلستان». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۸۳.
۳. رمضان، طیبه. «بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی دانشگاه بیرجند». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۰.
۴. عموقین، جعفرعباداله. «نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز به منابع اطلاعاتی و نقش کتابخانه‌های دانشگاه در تأمین آن نیازها». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده تحصیلات تکمیلی، دانشگاه شیراز، ۱۳۸۰.
۵. موریس، روث سی تی. «به سوی خدمات اطلاعاتی کاربرمدار». ترجمه عبدالحسین فرج‌پهلوی.

فصلنامه کتاب، دوره هفتم، ۲ (تابستان ۱۳۷۵): ۷۱-۹۹.
 ۶. یمین فیروز، موسی؛ داورپناه، محمدرضا. «نیاز اطلاعاتی، رفتار و الگوی اطلاع‌یابی». *فصلنامه کتاب*، دوره شانزدهم، ۳ (پاییز ۱۳۸۴): ۱۲۳-۱۳۲.

7. Coover, Robert W. "User needs and their effect on information center administration: a review 1953- 1966". *Special Libraries*, Vol.59, No.3 (1969): 446- 455. Quoted in

صفری‌راد، فاطمه. «بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز نقش کتابخانه‌ها در تأمین این نیازها». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده تحصیلات تکمیلی، دانشگاه شیراز، ۱۳۸۰.

8. Hewins, Elizabeth T. "Information need and use studies". *Annual Review of Information Science and Technology*, Vol.25 (1990): 145- 172. Quoted in: Kikas, Konard. *Information needs of Estonian special specialists and collection composition of research libraries (1967-1996)*. Tallin: Tehnikaulikooli Kirjastus, 1997. [on-line]. Available: [http:// www.lib.ttu.ee/ttyrpubl/KKikas_information_needs_of.pdf](http://www.lib.ttu.ee/ttyrpubl/KKikas_information_needs_of.pdf)

9. Royal college of Nursing. "The information needs of nurses: summary report of an RCN survey." 2004. [on-line]. Available: <http://www.rcn.org.uk/publications/pdf/TheInformationNeedsOfNurses.pdf>

تاریخ دریافت: ۱۳۸۵/۱۱/۱۱